

Излази 1. и 15. дана
— у мјесецу —

Цијена за Аустро-Угарску: на годину К 2-40 на по године. К 1-20 на четврт год. К —60
За друге земље: на годину 4 круне. Поједи-ни бројеви 10 пот.

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачуна у се по ценовнику. Ако се више од три пута увршћују, рачунају се је-фтиније.

Уредништво се налази у Николићевој у лци бр. 8. Писма се шаљу на уредништво „Српског Кола народног листа“. Рукописи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.)

Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Читаоцима и претплатницима.

Овај број шаљемо многим, за које држимо да ће се претплатити, а за чија имена могосмо дознати. Молимо лепо браћу и сестре српске, да се заузму за овај једини народни лист, да ухватите у српско коло и листу прискочите у помоћ претплатом.

Управа и уредништво „Српског Кола“.

Војска и војници.

Ми смо већ неколико пута писали о томе, како су велики и тешки терети војнички, које народ и држава носе. То је најтеже бreme, које носимо на плећима, и које исцрпљује привредну снагу народну. Узмимо само то на ум, да је стална војска стајала Европу год. 1889. преко двије и по (2¹/₂) милијарде круна, г. 1903. преко четир милијарде, а г. 1904. већ осам милијарда, а милијарда је, као што знамо, хиљаду милијуна. А колики трошкови и издавања нарасту, кад плану ратови? То иде опет у милијарде само за једну државу, као што је Енглеску стајао бурско-енглески рат, и као што ће Русију стајати рат с Јапаном.

Како стоји у томе збору наша монархија Аустро-Угарска види се из тога, што плаћа на војску, морнарицу и домобранство 20 од сто свију својих издатака. А осим тога грца у великом државном дугу због војничких терета, на које плаћа само камата око четир сто милијуна круна годишње.

Осим овога једнога терета има још и онај други, а тај, што трпе породице и куће, трпи земља сама, јер најбоља, најрадинија снага пропада кроз три године у војсци, троши тамо, а не заслужује, а рука сина, мужа брата баш је у то доба најјача, најмарљивија и најкориснија. Милитаризам, војништво нема обзира и мило-срђа, осим себе оно не познаје ништа друго.

И сад, кад све то подноси народ, и то сваке

године све теже, јер се на војску троши сваке године све више, долази још нешто, што трује војнику и онако његов тешки живот, а то је што војника често газе они, који су старији од њега у служби и части.

Како се поступа с војницима, ми смо у овом листу већ говорили, и казали смо да то по закону не смије до буде. Зато смо рекли, да ни у војсци не треба да се трпи незаконито насиље. Војник треба да ради што му се заповиједа, али он није животиња, да се јаше на њему. Притужити се треба старијем и претпостављеном, па ако ни ту не добије правиче, нека иде даље.

Овом приликом хоћемо да кажемо то, да и наши Срби у војсци много пате и страдају не само као људи, него и због тога, што су Срби. Баш ових дана изишао је у „Новом Србобрану“, листу српске народне самосталне странке један чланак о томе, како је Србима домобранцима у Карловцу. У њему се износи како неки подофицири, па чак и неки официри поступају са Србима војницима. И да су то, који тако раде, Нијемци или који други, ни по јада, него рођена браћа наша Хрвати, који су задојени духом и науком покојног Анте Старчевића, а који је читав вијек свој учио, да Србе треба мрзити. И такви људи псују им матер и Бога влашкога, киње Србе и муче, присижу и заклињу их да нису Срби. Кад су православни празници, стављају им запреке, да не иду у цркву, не добијају о Божићу и Ускреу допушта, колико закон одређује.

Један човјек, који је пазио, шта се све са Србима ради, описао је то све у „Новом Србобрану“, па је због тога пуковничка власт одредила, да се поведе истрага, јер они који су криви треба да се казне. Нијемци, Чеси, Пољаци, Маџари одмах пишу у својим новинама, говоре у сабору, кад се тако што догоди, јер не допуштају, да њихови сународњаци страдају

Чувајте и остављајте сваки број овога листа, јер ће вам требати и послѣје, да га читате.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вају у војсци, кад је и онако војнички хљебац горак хљебац. Морамо се тако и ми бранити, јер ако сами нећемо, други, богме, неће водити бригу о нама.

Министар рата у Бечу и министар домобранства у Пешти издали су строге наредбе, да се с војницима мора људски поступати, да се нико не смије vriјеђати због народног имена свога, и да се на прописе закона мора пазити. Па кад је тако, онда се не треба пуштати гавити. У војсци се тражи послушност, али је гажење и мучење исто тако забрањено.

Ето, то смо мислили за потребно казати, јер и онако се већ приближује вријеме, кад ће наши људи у војску под пушку.

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака грудa, свака бразда, сваки педаљ ерпекe земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српекo, што Срби лакомиселено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће српекo народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Краљевић Марко.

Народ наш пева у својим песмама Краљевића Марка као највећег јунака, кога, рекли бисмо, од свију својих по избор јунака највећма воли. Тако мисли сав српски народ, једино Црногорци више воле ипак Милоша него Марка. Велики српски песник, владика црногорски Петар Петровић Његош, или, како га Црногорци по народну зову, владика Раде, каже за Марка да је турска придворица, али је ипак, вели, српска перјаница.

Ми ћемо казати о Марку оно што о њему кажу књиге староставне и што су по њима написали наши учени људи. Не треба никоме да буде криво и жао због тога, што ћемо рећи. Истина може да заболи, али је она корисна, јер нас лечи од погрешака. Па и ако се те књиге староставне не слажу с оним, што народ пева о Марку, ипак ће Краљевић остати у песмама

народним највећи јунак српски, јер га је народ тако опевао.

Ево, дакле, што кажу књиге староставне о Марку:

После смрти цара Душана (г. 1355, дакле тридесет и четир године пре битке на Косову) настаде у царевини српској неред. Поједини великаши намесници не хтедоше признавати дан једног господара, цара Уроша сина Душанова, него се у својим областима, којима су управљали, прогласише самосталним господарима. Поједини су од њих чак између себе ратове водили. Вукашин, отац Краљевића Марка, био је најпре жупан у једној области, а затим га цар Душан узео к себи, јер је био врстан државник и згодан јунак. После смрти Душанове он је био помагач и саветник нејаком Урошу, који је био слаб владар и није био налик на оца. И док је Урош слушао Вукашина, добро је ишло, јер је Вукашин био човек силне руке. Али се то није допадало великашима, па по савету њихову Урош отпусти од себе Вукашина и он оде у своју област скопаљску, прилепску и призренску и прогласи се краљем српским. Кад се прогласио за краља, он је наумио да савлада поједине намеснике и да их натера да га слушају. Он је најпре водио војну против Уроша и домогао се г. 1366. свога господства. Затим се спријатељи с Ђурђем Балшићем, који је владао у Зети, удавши за њега своју кћер Милицу. А онда искупи војску, па са сином Марком дође до Скадра, одакле је хтео ударити на Николу Алтомановића, који је владао у данашњој Херцеговини. Али пре тога стигоше му гласови, да Турци све више продиру у Маћедонију и да хоће да је покоре. Вукашин се врати натраг и код Црномена на реци Марици у жестоком боју потуче Турке. Али Турци изненада, кад је војска после победе и славља спавала, ноћу нападну на Србе и потуку их тако, да је сам Вукашин погинуо у тој љутој битци месеца септембра 1371.

После те победе Турци покорише једног по једног српског великаша, па и Краљевића Марка, и они сви присташе да плаћају Турцима данак и да их у рату помажу. После смрти Урошеве, који је умро три месеца после смрти Вукашинове (4. децембра 1371.) и кога према томе није Вукашин убио, као што се прича и пева, састаде се сабор у Пећи да бира једног

владара. Марко оде на сабор и држао је да ће бити изабран, али сабор изабра кнеза Лазара, а Марко се врати натраг да и даље краљује, признавајући турску врховну власт над својом земљом, и у ратовима је морао помагати Турцима; био је дакле, како се то учено каже, турски вазал или клетвеник. Стога је он у ратовима помагао цара Мурата I. (првог) и његова сина цара Бајазита I. Да ли је био у Муратовој војсци на пољу Косову, то није познато. Пет година после косовског боја, год. 1394. у јесен оде с царем Бајазитом, сином Муратовим, у рат против влашког војводе Мирчете и погибе у крвавом боју на Ровинама. У очи битке, приповеда се, да је рекао своме побратиму бегу Костадину: Ја се молим Богу да победи хришћанско оружје, па макар ја први погинуо. Тако и беше. И он и Костадин погибоше, а Турци после њихове смрти сасвим заузеше њихове земље.

Марко је са својим братом Андријом и Димитријем основао манастир св. Димитрија на Марковој реци код Скопља. Становао је у Призрену, Скопљу и Прилепу. Лик његов налази се изрезан на старом храму св. Михаила у Прилепу. Из једног се старог рукописа зна, да се „благоверни краљ Марко“ оженио Јеленом, кћерком господара Бера и Водена војводе Хлапена, и добио с њоме град Костур, који је, како неки писци кажу, њезином кривицом и изгубио, јер није добра била. Писама каквих од краља Марка нема, али је познат сребрн новац с натписом „Христа Бога благоверни краљ Марко“.

Кад Марко погибе, браћа његова побегоше у Угарску, где Димитар нађе склониште код краља Сигмунда, који га учини жупаном жупаније зарандске и заповедником (кастеланом) града Вилагоша. Живео је до год. 1407, а брат Андрија до год. 1403.

Марко се старао, да у његовој земљи буде народ задовољан. Признавао је турску власт и није био самосталан господар у својој земљи, али према своме народу био је добар. Народ га је заволео и опевао као ни једног другог јунака. Он је миљеник народни, он брани сиротињу, поштује своје крсно име (славу), држи задату реч; служи додуше, како народ пева, турског цара, али му цар ништа не може да учини. Народ прича, да Марко није умро, него

да још спава и чека, да његов топуз из мора изађе, а сабља из камена, па ће се онда опет појавити, да браћу своју брани од туђинског господарства.

И ето, сад браћо знате, шта књиге староставне кажу за Марка, докле народ много лепше пева о њему и много лепше га представља, него што је био у истини.

Турци у Краљевића Марка на слави.

Бога моли Краљевићу Марко
 Од године опет до године,
 Да прослави крсно име крсно,
 Крсно име, светог летног Ђурђа,
 Да му Турци на свето¹⁾ не дођу; 5
 А кад Марку свети Ђурађ дође.
 Сву господу на свето сазива,
 У двору му три софре бијаху:
 Прва софра дванаест владика,
 Друга софра господа ришћанска, 10
 Трећа софра ништи и убоги;
 Марко служи вино свештеником
 И убавој господи ришћанској,
 Мајка служи ниште и убоге,
 А Јелица носи ђаконије, 15
 Ваистину послао на стражу;
 Да му чува стражу од Турака,
 Да му Турци на свето не дођу.
 Отуд иду три аге цареве
 И за њима триест јањичара, 20
 У глас вичу три аге цареве
 И за њима триест јањичара:
 „Каурине²⁾ отвори капију,
 „Да видимо луди каурине,
 „Како Марко крсно име служи.“ 25
 Слуга лепо турски одговара:
 „Ман’те ме се, Турци јањичари!
 „Ја вам не смем отворити врата,
 „Ја се бојим господара мога.“ 30
 Ал’ то Турци ништа и не маре,
 Потргоше триест буздована,
 На капији оборише врата.
 На слугина плећа набројише
 Триест и шест златни буздована, 35
 Добро слуги леђа намекшаше.
 Кад јунаку бојак досадио
 И јуначка плећа утрнула.
 Оде Марку у дворе плачући,
 Беседи му Краљевићу Марко:
 „Ваистина, моје чедо драго! 40
 „Што је сине, те сузу проливаш?
 „Ил’ си гладан, ил’ си жедан сине?
 „Ако с’ гладан ето ђаконије;

¹⁾ Свето: крсно име, свечарство.

²⁾ Каурин: ђаур, неверник. Тако Турци зову сваког хришћанина.

„Немој грозне сузе проливати, 45
 „Не скрви¹⁾ ми моје име крсно.“
 Ал' беседи слуга Ваистина:
 „Господару, Краљевићу Марко!
 „Нит сам гладан па нити сам жедан;
 „Зло је мене изело из леба, 50
 „А горе ме из вина попило
 „А у твоме двору господскоме;
 „Ти ме посла да ти чувам стражу:
 „Тко би теби сачувао стражу;
 „Отуд иду три аге цареве 55
 „И за њима триест јањичара,
 „У глас вичу три аге цареве:
 „„Каурине отвори капију,
 „„Да видимо луди каурине,
 „„Како Марко крсно име служи.““ 60
 „Ја им лепо турски одговарам:
 „„Ман'те ме се, Турци јањичари!
 „„Ја вам не смем отворити врата,
 „„Ја се бојим господара мога.““
 „Но то Турци ништа и не маре, 65
 „Потргоше триест буздована,
 „На капији оборише врата,
 „И на моја плећа набројише
 „Триест и шест златних буздована.“
 Кад је Марко саслушао речи. 70
 Узе Марко сабљу и буздован.
 Па се стаде софри заклињати:
 „Чујете ли, ссфро и господо!
 „Тако мене не родила мајка,
 „Племенита госпођа краљица 75
 „Не могу вам Прилип накитити
 „Ни босиљком ни руменом ружом,
 „Већ све редом турскијем главама.“
 А стаде га заклињати мајка,
 Племенита госпођа краљица: 80
 „Немој Марко, моје чедо драго!“
 Мајка вади дојке из недара:
 „Не убила т' рана материна!
 „Немој данас крви учинити,
 „Данас ти је крсно име красно: 85
 „Тко ти данас у дворове дође,
 „Напој жедна, а нарани гладна
 „За душицу твоји родитеља
 „И за здравље твоје и Јелино.“
 То је Марко послушао мајку, 90
 Сабљ' остави, буздован не хтеде,
 У двор иду за невољу Турци
 Па и седа за трпезу редом:
 „Ваистина, донеси им вина,
 „Душо Јело, носи ђаконију.“ 95
 Слуга носи вино и ракију,
 А Јелица царску ђаконију,
 Ужинаше, напише се вина
 Турци турски међ' собом беседе;
 „Море друштво! ај' да путујемо. 100

„Док нам није присела ужина.“¹⁾
 Мисле Турци, не зна турски Марко,
 Ал' је Марко у цара дворιο
 Преко мора у Шаму²⁾ турскоме,
 Дворιο га за седам година, 105
 Па је чисто турски научио,
 Кан' да га је Туркиња родила;
 Па је Марко Турком беседио:
 „Море Турци, сед'те пијте вино.
 „Плаћајте ми слуге мелемашће;³⁾ 110
 „Баш ако ли и тако не ћете,
 „Ви станите, да вам одударим
 „По једаред мојим буздованом,
 „У мом више буздовану нема
 „Четрдесет ока ладна гвожђа, 115
 „Дваест ока лепа чиста сребра,
 „И шест ока жеженога злата:
 „Једно с другим шест и шесет ока;
 „То видите да сте заслужили,
 „Поклем сте ми врата оборили 120
 „На мог слуге плећа избројили
 „Триест и шест златних буздована.“
 Ал' све Турке похвата грозница
 Од Маркова страшна буздована:
 Сваки вади по дваест дуката, 125
 Аге ваде по триест дуката,
 Међу Марку на skut на доламу,
 Не би ли се беда оставила;
 Ал' се беда оставити не ће,
 Каурин се вина понапио, 130
 Рад је с Турци да замете кавгу:
 „Море, Турци, сед'те пијте вино,
 „Дарујдете вашу кривојношу,⁴⁾
 „Није моја Јела робињица,
 „На себи је свилу помрчила, 135
 „Док је вама ужину донела.“
 Ал' је Турком голема невоља:
 Већ у једни понестало блага,
 Узаима један од другога,
 Сваки вади по десет дуката, 140
 Аге ваде по дваест дуката,
 Међу Марку на skut на доламу,
 Грђе Марко у цепове руком.
 Оде Марко у двор певајући
 Јевросими својој старој мајки: 145
 „Јевросима, моја стара мајко!
 „Не узимам блага од Турака,
 „Не узимам што ја блага немам,
 „Већ узимам блага од Турака,
 „Нек се пева и нек приповеда, 150
 „Што ј' чинио Марко од Турака.“
 Одош' Турци из двора плачући.
 Турци турски међ' собом беседе:

¹⁾ Ужина: мали ручак, закусак око вечерња.

²⁾ Шам: земља Сирија

³⁾ Мелемашће: лекарица, трошак за лекове и лечење.

⁴⁾ Кривојноша: она (жена или девојка), која крвај или колач носи. Овде Јелица, жена Краљевића Марка, што је Турке ђаконијом подворила.

¹⁾ Скрвити: окрвавити, овде: крвљу славу окаљати.

„Бог убио свакога Турчина
 „Који више каурину дође, 155
 „Кад каурин крсно име служи;
 „Што дадосмо за једну ужину,
 „Била б' рана за годину дана.“

Некоји прописи о војничкој служби.

1) *Ко спада у докнадну причуву (ерзац-резерву)?*

У докнадну причуву додјељују се: 1) они који уче за свештеника; 2) који уче за учитеља и учитељи сами; 3) они, који су због породичних прилика ослобођени од активне (праве) службе, која траје три године у заједничкој војсци или двије у домобранству, 4) они, који су мање способни; 5) они који су преко броја.

Исто тако спадају у докнадну причуву они, који су наслиједили толико господарство (економију), да на њему сами господаре, па је приход од те економије довољан да се самостално уздржава породица од пет чланова. Али тај приход не смије прекорачити четир пута више. То се доказује грунтовним и катастралним изватком, порезном књижицом или свједоцбom суда, који је то наслједство расправљао. Затим ваља донијети још и свједоцбу опћ. поглаварства потписану по двојици опћинара, којима су синови позвани на асентацију или у службу а не траже опроста или олакшице за војничку службу.

2) *Ко се опрашта због породичних прилика од редовне дјелатне (активне) службе?*

Због породичних прилика опрашта се у вријеме мира од редовне службе: 1) једини син оца за привреду неспособна или син матере удовице; а ако сина нема, онда може добити опрост једини зет; 2) по смрти очевој јединац унук дједа неспособна за рад или удовице бабе, ако ови немају другога жива сина; 3) једини брат или полубрат сасвим осиротјеле браће и сестара и једини полубрат браће и сестара, која су без оца, али само онда, ако их тај брат или полубрат по дужности уздржава, и уздржавање до њега стоји.

Незакониту сину даје се та олакшица онда, ако он сам уздржава рођену матер. Као год што је јединим сином, унуком, братом односно зетом стоји, тако ће се исто поступати и може добити опрост од редовне службе онај, коме једини брат или остала браћа, сваци и шурјаци: 1) стоје у активној војничкој служби или су изузетно позвани на активну службу, ако нису бјегунци; 2) ако су му ти сродници млађи од осамнаест година и 3) ако су због неизљечивих мана неспособни за рад и привреду.

Молбе за опрост (рекламације) од редовне дјелатне (активне) службе због породичних об-

зира имаду рођаци, који требају ту помоћ, сваке године, докле буде зван на асентацију тај обавезник, поднијети их мјесеца јануара или фебруара чиновнику кот. области или најкасније (оно прво је свакако боље) за вријеме саме асентације повјеренству (комисији) за асентацију.

Руско-јапански рат.

Око Портартура.

Јапанци су трубили, а новине у Европи, енглеске, њемачке, жидовске и друге писале, да ће јапанска војска, која стоји око Портартура, освојити ову тврђаву за кратко вријеме. Међутијем они су се јако преварили, јер не само, што нијесу освојили Портартура, него му се нијесу за право још ни приближили. Прије петнаест дана (10. и 11. јула) чуло се, да су Јапанци са великом силом ударили на Портартур са сјеверне стране и то цестом (друмом) и жељезничким путем. Прије десет година освојили су Јапанци од Китајаца истијем овијем путем Портартур, јер је та страна била најслабије утврђена. То су мислили и сада, али им је лоша срећа била, јер су Руси ту страну утврдили и поткопали минама. Кад су Јапанци прије петнаест дана јурнули туда, Руси су их дочекаше топовском паљбом и запалише жицом из Портартура мине, те су Јапанце силно потукли и дигли у ваздух. Вијести китајске, које су стигле у Европу говориле су, да су Јапанци том приликом изгубили тридесет хиљада људи. Касније су вијести енглеске говориле, да су Јапанци изгубили око петнаест хиљада. Још се ни данас не зна тачно, колико је Јапанаца страдало у том боју, јер руска вијест из опкољеног Портартура није још стигла, а Јапанци по свом обичају ћуте о томе, а кажу чак да такве битке није ни било. Али ми можемо рећи толико, да су Јапанци јурнули на Портартур, али су уз велике губитке сузбијени натраг. Од тога времена догађају се мања чаркања, али већих окршаја није било. Говори се да су Јапанци одустали од тога, да Портартур на силу узму, него ће га опкољена држати и гледати, да војску приморају глађу, да се преда. Ако то покушају, онда ће дуго чекати, јер војска има обилне хране, а осим тога стићи ће дотле и велика војска из Европе, па Јапанци неће ни доспјети, да им се Портартур преда.

На копну.

На копну није још дошло до одлучне битке. Догађају се додуше већи и мањи сукоби између јапанске и руске војске, али до одлучне битке има истом да дође. Десно крило јапанске војске, које стоји под заповједништвом јапанског генерала Курокија сукобило се на 16. и 17. јула са руском војском под генералом Келером. Борба је трајала два дана, али је задаћа руске војске била та, да види само, колико је јак непријатељ. Куропаткин је морао то предузети, да зна са које стране мисли ударити са главном војском непријатељ. Руси су то и постигли. Од тога времена понављају се сукоби међу војском Курокијевом и Келеровом. На левом крилу јапанске војске пак влада већ дуже времена мир и не чује се ни о каквим сукобима. Изгледа према свему, да генерал Куропаткин жели са што више снаге задржати у ово вријеме кретање јапанско напријед, док не почну трајне кише у Манџурији. За то вријеме стизаће Куропаткину непрестано појачања из Европе.

Владивосточка флота.

Морнарица владивосточка прави велике неприлике Јапанцима. Сад се чује, да је испловила из Владивостока и отишла управо до Јапана. Кретањем својим смета, да се не могу слободно кретати јапанске превозне лађе са храном и муницијом, а то је страшна неприлика. Јапански адмирал Камимура већ одавна лови са много више својих бродова руске лађе, али никако да их ухвати.

Сукоб између Русије и Енглеске.

Знало се да Енглеска помаже Јапан, јер га је она и гурнула у овај рат. Знало се и то да Енглеска даје и за вријеме овога рата муниције Јапану, али се није могло доказати. Прије неколико дана једна лађа руске „добровољачке флоте“ ухватила је енглеску лађу „Малаку“ и нашла на њој много динамита, које је ишло у Јапан. То по међународном праву не би смјело бити, али шта Енглеска мари за право, ако њој иде у рачун да га гази. Због тога што је руска лађа узаптила тај енглески брод, надала је Енглеска страшну дреку и пријети Русији. Да богме, да Русија у овим тешким приликама мора пазити на све, па ће гледати да се Енглеска умири, али је она уједно цијелом свијету показала, како ова држава ратује потајно против Русије, а јавно влада међу њима мир.

Банашани на земљорадничкој скупштини у Топуском.

(Свршетак.)

Стари и млади.

Наши људи силно су противни ма каквим преинакама (реформама). С тога су приговарали, кад им се говорило, како ваља да ору, копају, сију, с каквим и с бољим справама. Ту је и она неизбјежна: Наши стари су овако радили, па су свеједно боље живјели.

Један сељак из Бечкерека доказивао им је, да то не иде сада тако, јер ми нити имамо толико земље као стари, нити намирујемо све потребе своје сами као и стари, који скоро ништа нијесу куповали. Сад су порези већи и сви издаци, па да стога сада из 4 ланца морамо истјерати онолико, колико су наши стари из 12 ланаца. И код њих су некада људи тако говорили, али сада се свијет латио напреднијег начина рада.

Исти тај заузео се сидно за школе и мале и велике, кад су неки наши Бановци и на њих стали ударати. Рекао им је да без школе и књиге нема напретка ни среће. Казао им је да и женке морају учити читати и писати и приповиједао је, како они плаћају за комуналну школу и прирез, а уз то издржавају и своје српске школе. „Тешко је то, али се мора тако радити“. То су новости за наш свијет, особито кад то сељак говори.

Ко је добар Србин?

Познато је мишљење наших сељака — а и госпде такове има — да је њиховој невољи само други крив, а никад и они. Увијек се траже кривци међу другима, нађу и проклињу. Обично је крив само други какав народ, кога онда сви грде и натјечу се, ко ће боље. Ко то боље ради, тај је бољи Србин или Хрват. Тако и наши Бановци. И њима је у свему крив Мађар или Крањак (католик; Хрват).

Тако је дошао и на то разговор.

— Ми сви ратари живимо мирно једни уз друге, не мрзимо се тако као ви овуда. Свако ради свој посао, па ко је бољи у том, тај је први. Колико нас има у једном месту вера и народа, морали би се друкчије поклати. Когод је поштен и честит човек, буди с њим добар и буди му на помоћи. Онај је прави Србин који ради ваљано свој посао, а не ко грди друге.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Може и лола најгора грдити друге људе, па шта имамо од њега; ко не ваља, сам је себи крив — тумачио је један.

Па чак и онда, кад је онај Хрват сељак псовао онима Банаћанима оца и дјецу, нијесу се они поколебали у свом мишљењу.

Мита Гајин из Кикинде рекао је, кад се о том причало о жељезници: Па што се они љуте на нас? Ми нисмо њима противни. *Сви смо људи*, па зашто да грдимо једни друге. Нисмо дошли да им зло какво урадимо. То је речено без и труна гнијева, мирно и озбиљно.

Ово је чисто чсвјештво, врхунац до ког се може попети човјек уопће. Велики чешки учењак и филозоф Масарик скинуо би пред овијем сељаком капу.

Али поред тога је у њих српска национална свијест јако развијена. Они с љубављу говоре о српској школи, цркви, српским заслугама, као и о отпору против туђице.

Неки су од овијех људи управо прожмани задругарском мисли. То у њих није више трепутно одушевљење, ван тврдо увјерење, које није кадар пољубати нико, јер се темељи на стеченом искуству.

Према нашијем људима нијесу се држали презриво, нијесу на њих гледали с висока, ван с пуно као неког саучешћа према њиховој неукости и невјештини.

Ако овакијех интелигентних, душевно развијених људи у Банату има десет од сто (10%) могла би интелигенција, која сељака воли, има љубави према њему, и знаде своју дужност, чуда стварати у друштву с њима, а ако их има само један од сто (1%) могло би се много урадити с њима.

Ако се рђав глас далеко чује, ни добар не остане непознат. Неколицина тијех људи говорила ми је са признањем и поштовањем о господину Лотићу Љубомиру и о једном свећенику из Баната, коме сам заборавио презиме. Дакле сељак није незахвалан, кажемо онима, који за рад траже захвалност, па свој нерад оправдавају сељачком незахвалношћу. Онима, који захвалности не изискују, то и не треба говорити.

* * *

Мили, добри моји Банаћани, који бијасте на конгресу, будите поздрављени од свог брата

Бановца.

Шта нам пишу из народа.

Двор, јула 1904. (*Заваравање и обмањивање народа. Шта нам треба радити, да нам буде боље?*) Чули смо, да народ у дворском котару мисли, да ће ове године добити забадава шљиварину за пет дана. Неки веле, да (нарочито из Горичке) им је то некакови „господин“ казивао. Тај господин мора да је неки варалица, јер кад би то можда било, и ми други морали што о томе знати. Ми знамо, да све оно још немамо што смо изгубили, нити оно, што желимо добити, знамо да нам треба дуге борбе, док се нешто стече и док нам боље буде, него ли је сад.

Ми се морамо удружити, пак радити, пак ћемо онда моћи нешто извојевати. Тако је било речено и на оном збору у Двору. Тамо је речено и како ћемо радити, па зато смо се били тамо и састали. Рекли смо, да народ сам собом не може управљати т. ј. не могу сви. Зато он бира између себе оне, који управљају његовим добром у опћини т. ј. вијећнике; па онда заступнике код жупаније; па онда оне највеће и најглавније заступнике т. ј. у земаљски сабор.

Сви ти управљају нашим добром и нашом судбином. Ето н. пр. у Двору се плаћало опћинског намета на сваку форинту једна форинта и 36 крајцара, а ове године ето само 65 крајцара. Да нијесу изабрали добро вијеће, био би ове године још већи намет. Чујемо, да је и на цигљани већи рад него прије. Прије су се тукли на цигљани. Сад узмимо, да смо одавна тако пазили, кога *бирамо, да нам управља нашом муком*, друкчије би било. Па тако је и у жупанији. Па тек у сабору, који ствара законе и све уређује у цијелој нашој земљи. Сабор, да хоће, он би мого много штошта народу олакшати. Али у сабору сједе људи, који се брину за се, а не за народ. А ми смо то све до сад пропустили, пак *нијесмо с том рачунали, ко ће управљати нашом судбином и нашом крвљу стеченом муком*. Крива су томе и господа и народ, који је бирао такве људе. На оном збору речено је и то, да ми немамо ни крајцара свог новца у својим рукама, јер је кључ од касе у рукама Маџара. *Нијесу томе кри и Маџари*, јер свако себи воли, али смо криви ми сами, влада и они људи у сабору, који ту владу држе а које смо ми изабрали.

Шта се збива у нас и у свијету.

Народни поузданички састанци. Српска народна самостална странка и њезин лист „Нови Србобран“ постали су трн у очима владе у Загребу и њезиних помагача. Кад је самостална странка отпочела да држи јавне народне скупштине, стали су их области и влада од реда забрањивати. Због тога је самостална странка одлучила држати поузданичке скупштине у затвореном простору с позивницама. Такова два састанка одржала је већ ових дана. Први је био 4. (17.) јула у Двору у Банији, а други 8. (21.) јула у Ђуловцу у Славонији. На првом и другом састанку био је од стране „Новог

Србобрана" уредник г. Светозар Прибићевић. Првом састанку председавао је честити Србин ратар Стојан Прибићевић, а другоме вриједни српски свештеник г. Платон Соларић. На оба састанка расправљало се о народним потребама, о политичким и грађанским правима и дужностима. Народа, који је дошао да чује, био је лијеп број.

У пештанском сабору водила се но дугачко и на широко расправа о повишици краљеве цивилне листе, то јест о повишици његове плаће. Маџари су хтјели да кажу шта им је на срцу, па се нису устезали ударати и на краљевски двор, као што смо у прошлом броју писали у овом нашем листу. Та је расправа кажу неугодно дирнула у Бечу, па се боје још више тако дугачких расправа. Да би се то спречило, ради су неки, да се промени пословни ред, па да посланици не могу говорити слободно и колико хоће. Али то ће тешко ићи, јер Маџари знају чувати своје слободе — дабогме само за се. Другима не даду, да се с њима служе.

Уређење босанско-херцеговачке православне српске цркве. Познато је да се српски народ у Босни и Херцеговини већ годинама бори за уређење своје цркве. Било је тешке борбе, јер је пок. Калај био противник томе, да српски народ стече своја права у цркви. Водили су се преговори, али успјеха није било. У најновије се вријеме чује, да су барун Буријан и сарајевска влада одлучили уважити захтјеве народне и не стављати сметње, да се једном до уређења и мира у српској босанско-херцеговачкој цркви дође. Говори се, да се уредба, коју су поднијели прваци босанско-херцеговачки, налази сада у Цариграду, гдје расправљају о њој владике у синоду. Да ли ће доћи до коначног уређења у цркви босанско-херцеговачкој, не може се поуздано рећи, јер увијек треба имати на уму ово: Кад год аустро-угарска монархија мисли предузети какву крупну ствар, онда гледа да примири народе своје ако ничим другим, а оно бар обећањима. То ми Срби у Угарској и Хрватској и Славонији знамо врло добро из горког искуства.

Жељезница Сарајево—Нови Пазар. Јављају да је градња те пруге некако запела. На прузи има највише Талијана. За храну је врло тешко. Аустро-Угарска гради ову жељезницу због војничких потреба, да јој буде лакше продирати у Турску, кад јој то једном затреба, јер ће то бити страشان рат, кад до њега дође. Турска је војнички силно спремна, па ће се крваво бранити. Та једва је прије 26 година Русија изишла с њом на крај. А данас је још јача.

† Д-р Илија Вучетић. У суботу је умро у Будимпешти д-р Илија Вучетић, један од првака српске народне слободоумне (либералне) странке и један од најугледнијих Срба у Угарској. Отишао је да потражи лека својој тешкој болести, и подвргао се операцији, али га је неумољива смрт отргла и породици и народу.

Било му је равно шездесет година, а рођен је у Новом Саду у Бачкој. Отац му је био честити српски занатлија, па су га као ваљана ђака дали на школе.

Права је свршио у Пешти и настанио се као адвокат у Новом Саду. Биран је од године 1872 као народно-црквени посланик у пет сабора до год. 1897., а у последњи сабор г. 1902. није био изабран, и ако је то велика штета била, јер је д-р Вучетић био један од најбољих зналаца наших народно-црквених автономних закона и уредаба. Изучавању наше автономije посветио је он, тако рећи, цео живот свој. Осим тога је учинио много за српску црквену општину у Новом Саду, за Српску Матицу, за Српско Народно Новосадско Позориште, писао је многе чланке о нашој автономiji у „Бранику“. Читав живот радио је вредно као мрав.

Па зато је велика штета, што га је народ изненада тако изгубио, јер је пок. Вучетић својим знањем могао још много користити народној ствари. Сахрањен је у понедељак у Новом Саду, а до гроба га испратио многобројан народ. Нека му је слава и вечна успомена у народу српском, коме се он одужио на најлепши начин као захвални син своје родитељу!

Силна врућина. У цијелој западној Европи влада стришна жега и врућина, која ће летини нанијети страшну штету. Али с доста страна из Француске, Немачке, Аустрије, јављају да је и свијет страдао од сунчанице

Зла година. Са свију се страна туже, да је суша и жега спржила сву летину, тако да се бојати зла и невоље на све стране. По читавој готово Хрватској и Славонији тако је, а особито у Лици и Крбави. Тамо летини киша више не може ни помоћи, а на много места сељаци косе своја жита за храну стоци.

Павле Кригер. Ви сте чули и читали, да је прије четир године Енглеz ратовао у Африци против јуначких Бура, који су се храбро бранили, и ако је њихова држава била мала. Енглеz је ишао да освоји бурску државу због златних рудокopa. Послије тешке борбе Енглези су покорили Буре. Предсједник бурске државе (републике) био је стари Кригер. Он је прије 45 дана умро у Швајцарској, дочекавши тешку судбину, да види како је отаџбина његова пала у енглеско ropство.

Француска се љуто завадила с папом у Риму. Француска влада затвара редом школе, у којима калуђери католички уче дјецу. Некоји бискупи се противе томе, али их има, којима је то свеједно, па не устају у обрану калуђера. Такову двојицу бискупа позвао је папа у Рим, да их тамо позову, да се одрекну бискупске части. Али они неће да иду. Папа им је због тога одузео бискупска (владичанска) права. Они се потуже француском министру предеједнику, а овај затражи, да папа одмах опозове своју наредбу. Папа није хтио попустити, и тако се завади љуто с Француском. Она два бискупа и даље раде као бискупи, и не маре зато, што папа забрањује. Хоће ли папа попустити не зна се, јер каже, да је само он господар бискупима, али Француска каже опет, да по уговору не смије папа ни једног бискупа без знања владе ни поставити ни скинути.